

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені А.С. МАКАРЕНКА

КАФЕДРА ПЕДАГОГКИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

ректор

СУДПУ імені А.С. Макаренка

Юрій ЛЯННОЙ

«березня» 2025_р.

ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Академічна культура дослідника

Категорія слухачів: педагогічні і науково-педагогічні
працівники закладів і установ

Суми – 2025

Академічна культура дослідника: програма підвищення кваліфікації науково-педагогічних та педагогічних працівників.

Розробник:

Олена СЕМЕНЮГ, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки

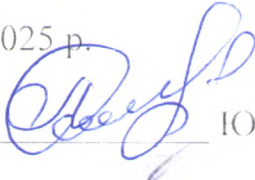
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки

Протокол №7 від «17 » січня 2025 р.

Завідувач кафедри педагогіки Марина БОЙЧЕНКО

Робоча програма схвалена науково-методичною комісією Навчально-наукового інституту педагогіки і психології

Протокол № від « 25 » березня 2025 р.

Голова НМК Юлія БОНДАРЕНКО

Пояснювальна записка

Програма підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників враховує вимоги Закону України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020) зі змінами, «Про вищу освіту» (2014) зі змінами, «Про професійний розвиток працівників» (2012, зі змінами 2019 р.), проект Закону про академічну доброчесність» (2024), Постанови Кабінету Міністрів України №800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (2019), Професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021), Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2020), «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024), Професійних стандартів «Викладач закладу вищої освіти» (2021; 2024), Професійного стандарту «Керівник закладу освіти» (2021), Типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти з академічної доброчесності (наказ МОН України від 18.12.2024 №1759), спрямована на розвиток та удосконалення загальних компетентностей, зокрема в частині дотримання етичних принципів у межах професійної діяльності.

У програмі враховано також основні положення Концептуальних засад реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї) (2024), Державного стандарту базової середньої освіти (2020), Державного стандарту профільної середньої школи (2024), Стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні (2023 - 2030 рр.), закордонні та українські наукові дослідження з питань академічної культури та культури академічної доброчесності.

Мета та завдання підвищення кваліфікації:

сприяти підвищенню рівня академічної культури слухачів, зокрема культури академічної доброчесності в освітньому середовищі;

поглибити знання слухачів щодо ключових концептів культури академічної доброчесності, нормативної бази, що регулює професійну діяльність, навчання на засадах академічної доброчесності та академічної культури;

сприяти підвищенню рівня мовнокомунікативної компетентності особистості педагога-дослідника, навичкам академічного письма та продукування академічних текстів на засадах академічної доброчесності;

сприяти підвищенню рівня професійних компетентностей щодо використання

кращих освітніх практик, інструментів розвитку культури академічної доброчесності у професійній діяльності.

Цільова аудиторія: педагогічні працівники закладів освіти, керівники закладів освіти, науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти.

Обсяг / тривалість – 30 годин / 1 кредит ЄКТС, з яких 12 годин може бути реалізовано у формі участі у пленарному та секційних засіданнях, майстер-класах міжнародної науково-практичної конференції «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід» (травень), 18 годин – у формі інтерактивних занять (відеолекцій, майстер-класів, диспутів, тренінгів, школи дослідника), індивідуальної роботи з консультуванням викладачів та виконання завдань.

Форма навчання: дистанційна, змішана. Для очного навчання: ноутбук, персональні комп'ютери, доступ до швидкісного Інтернет-каналу, платформа для навчання слухачів, навчально-методичне забезпечення для проведення занять за дистанційною формою.

Місце реалізації програми – онлайн-платформа zoom, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться/набуватимуться:

– **мовнокомунікативна компетентність** – досконало володіти державною мовою; грамотно і чітко висловлювати власні думки в усній та письмовій формах державною мовою; здатність забезпечувати здобувачам освіти навчання державною мовою; дотримуватися норм і стилів української мови, вільно спілкуватися на професійну тематику, використовуючи сучасну термінологію та систему понять; влучно застосовувати інтонаційні й позамовні засоби виразності мовлення;

– **предметно-методична компетентність** – здатність формувати і розвивати в здобувачів освіти ключові компетентності і наскрізні вміння, визначені державними стандартами освіти; здатність добирати і використовувати сучасні й ефективні методики і технології розвитку компетентностей, що необхідні для соціалізації та навчання здобувачів освіти впродовж життя; формувати та розвивати ціннісні ставлення в учнів;

– **інформаційно-цифрова компетентність** – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності, дотримуватися вимог академічної доброчесності, захищати власні авторські права у мережі;

– **інноваційна компетентність** – уміння спостерігати, аналізувати, формулювати припущення, збирати дані, проводити дослідну роботу, аналізувати й інтерпретувати результати; здатність слідує за інноваціями, впроваджувати їх у свою педагогічну діяльність;

– **компетентність педагогічного партнерства** – здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії зі здобувачами освіти та профільними фахівцями в освітньому процесі.

– **здатність до навчання впродовж життя** – здатність підвищувати рівень професіоналізму шляхом використання способів самомотивації, саморозвитку і самореалізації, можливостей формальної, неформальної та інформальної освіти;

Результати навчання за компетентностями

- знання ключових концептів культури академічної доброчесності, нормативної бази, що регулює професійну діяльність, навчання на засадах академічної доброчесності та академічної культури;
- здатність застосовувати кращі освітні практики у професійній діяльності; генерувати нові ідеї, діяти соціально відповідально та свідомо;
- здатність взаємодіяти на засадах освітнього партнерства, взаємоповаги, етичних мотивів.

Документ, що видається – свідоцтво з описом досягнутих результатів.

Свідоцтво відповідає вимогам Постанови КМУ від 21.08.2019 р. №800 «Порядок підвищення педагогічних і науково-педагогічних працівників». Документ надається у друкованому варіанті із затвердженням обсягом інформації, реквізитами та відповідними печатками.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Академічна культура – невід'ємна складник національної безпеки

Ключові поняття академічної культури.

Академічна культура та доброчесність як соціальний капітал. Цілі стійкого розвитку.

Академічна культура - візитівка закладу освіти учасників освітнього процесу. Академічна доброчесність – відзеркалення якості освіти. Академічна доброчесність і академічна культура у вимірах комунікативної взаємодії: університет-школа.

Академічні кодекси цінностей. Академічні традиції закладів освіти та наукових установ. Морально-етичні цінності педагога-дослідника: професійний обов'язок, соціальна відповідальність, повага до іншої думки.

Тема 2. Світовий досвід формування норм академічної доброчесності.

Міжнародні організації з питань академічної доброчесності й етичної поведінки в дослідженнях.

Міжнародний центр академічної доброчесності (ICAI) про фундаментальні цінності академічної доброчесності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність.

Міжнародний журнал доброчесності в освіті (International Journal for Educational Integrity) - платформа для освітян з дослідження і висвітлення кращих практик у міждисциплінарній сфері доброчесності освіти.

Академічна доброчесність - одна з фундаментальних цінностей Європейського простору вищої освіти. Європейська нормативно-правова база, яка регулює етику наукового дослідження та норми академічної доброчесності.

Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), ухвалених Міністерською конференцією в Єревані 14-15 травня 2015 р. Тиранське комюніке (Tirana Communiqué 2024), ухвалене Міністерською конференцією Європейського простору вищої освіти (EHEA Ministerial Conference 2024) у Тирані (Албанія, 2024). Академічна доброчесність як сукупність моделей поведінки та ставлення в академічній спільноті, що передбачає інтерналізацію та сприяння дотриманню етичних і професійних принципів і стандартів у навчанні, викладанні, дослідженнях, урядуванні, інформуванні та виконанні будь-яких інших завдань, пов'язаних із місіями вищої освіти.

Європейський кодекс дослідницької доброчесності. Цінності академічної чесності: порядність та чесність; доброчесність; відповідальність; правдивість; прозорість; законність; сумлінність; повага; посилення та цитування у роботі; партнерські стосунки з колегами, співавторами, іншими учасниками освітнього та дослідницького процесу; довіра; протистояння тиску та відстоювання принципів академічної чесності; справедливість; професіоналізм.

Європейська мережа академічної доброчесності (ENAI) задля об'єднання закладів освіти та осіб, зацікавлених у підтримці та просуванні академічної доброчесності.

Тема 3. Загальноукраїнська нормативно-правова база з питань дотримання академічної доброчесності.

Закон України «Про освіту» (2017). Академічна доброчесність як один з ключових принципів державної політики у сфері освіти.

Закон України «Про вищу освіту». Про розвиток індивідуальних освітніх траєкторій.

Проект Закону України про академічну доброчесність (2024). Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил провадження освітньої (освітньо-творчої) та наукової (науково-технічної)

діяльності, які є обов'язковими для всіх учасників (суб'єктів) такої діяльності та мають на меті забезпечувати довіру до результатів навчання, творчості, науково-дослідної діяльності.

Тема 4. Академічна доброчесність в українських закладах освіти.

Суспільне значення освіти, її роль у житті людини. Формування культури академічної доброчесності в закладах освіти. Норми академічного середовища. Академічний етикет. Наставництво, або менторство. Академічне наставництво.

Тема 5. Проблема академічної нечесності. Порушення академічної доброчесності: академічний плагіат, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання. Основні види відповідальності за порушення академічної доброчесності. Академічна доброчесність в умовах дистанційного навчання. Плагіат і помилки цитування. Самоплагіат. Списування. Причини й наслідки академічної нечесності: психолого-педагогічний аспект.

Тема 6. Запобігання порушенням академічної доброчесності

Кодекс (положення) академічної доброчесності закладу освіти. Законодавство про авторське право й суміжні права в Україні. Об'єкти авторського права. Академічна доброчесність та штучний інтелект у науковій діяльності.

Тема 7. Культура академічного письма

Академічний текст. Проект Закону України про академічну доброчесність (2024). Стаття 1: Академічний (освітній, освітньо-науковий, науковий) текст – текстова, ілюстративна публікація, твір або інший об'єкт інтелектуальної власності, що створюється у процесі освітньої (освітньо-творчої) або наукової (науково-технічної) діяльності. Текстова, жанрова, бібліографічна, стилістична, термінологічна, лексикографічна культура дослідника – невід'ємні складники культури академічного письма. Науковий стиль української мови. Текстово-жанровий підхід до формування академічної культури: мовнокомунікативні, аналітичні, дискурсивні уміння.

Архітектоніка різних жанрів наукового дискурсу.

Тема 8. Культура читання наукового тексту

Особливості аналітико-критичного читання (постановка питань, сортування матеріалу під певним кутом зору, коментарі до фрагментів тексту, рецензування тексту). Операційна обробка наукового тексту. Заголовок наукового тексту. Номінативна, інформативна, експресивно-апелятивна функції заголовка. Використання словників і довідкової літератури в роботі з науковим текстом.

Покликання як сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю. Цитування. Види цитат: цитати-тези або докази; цитати-аргументи. Загальні

вимоги до цитування. Цитування з першоджерел. «Непряме» цитування. «Некоректне цитування» з наукових джерел. Компіляція і плагіат у наукових публікаціях, у студентських, учнівських роботах.

Тема 9. Редагування наукового тексту

Особливості редагування наукового тексту. Види редагування: вичитка; скорочення; обробка; переробка. Мовні засоби української наукової мови. Використання словників і довідкової літератури в роботі з науковим текстом.

Кличний відмінок іменників. Відмінювання українських та іншомовних прізвищ, імен, по батькові, географічних назв. Рід, число невідмінюваних іменників. Аналітична форма вищого і найвищого ступенів порівняння якісних прикметників. Особливості уживання займенників у науковому стилі. Норми вживання та відмінювання числівників. Інформаційне навантаження особових дієслів, стійких дієслівно-іменникових сполук, дієслівних форм. Уживання прислівників у наукових текстах. Функціональний діапазон сполучників і прийменників. Видільні або обмежувальні частки у науковому стилі. Поняття «авторський термін». Основні способи термінотворення. Фразеологізована термінологія і кліше. Науковий жаргон.

Тема 10. Культура академічної комунікації

Культура аудіювання наукового тексту. Способи аудіювання: зосереджене, уважне, неуважне. Види аудіювання: нерефлексивне (уміння уважно слухати), рефлексивне (активне втручання в мовлення співбесідника, створення сприятливих умов для спілкування). Основні стилі слухання: рефлексивне, пасивне, емпатичне, критичне. Культура слухання.

Академічна комунікація: комунікативні стратегії й тактики. Правила коректного ведення дискусії. Наукова полеміка. Коректні полемічні прийоми. Вербальні і невербальні засоби встановлення і підтримки контакту оратора з аудиторією.

Етичні принципи педагога-дослідника у здійсненні академічної комунікації на суб'єкт-суб'єктній, гуманістичній основі.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
1	Академічна культура – невід'ємна складник національної безпеки	1	
2	Світовий досвід формування норм академічної доброчесності.	1	
3	Загальноукраїнська нормативно-правова база з питань дотримання академічної доброчесності.	1	
4	Академічна доброчесність в українських закладах освіти	1	
5	Проблема академічної нечесності. Порушення академічної доброчесності	1	
6	Запобігання порушенням академічної доброчесності	1	
7	Культура академічного письма	1	
8	Культура читання наукового тексту	1	
9	Редагування наукового тексту	1	
10	Культура академічної комунікації		
	Разом	30	

Практична робота. Порушення культурних норм наукового дослідження: термінологічні неточності, мовні кальки, неправильне вживання частиномовних форм, порушення синтаксичного зв'язку та логіки висловлювання, невиразність наукових текстів.

Самостійна робота. Презентація власних текстових кейсів та їх самоаналіз.

Консультації. Консультація щодо уникнення мовних огріхів.

Практична робота. Редакторська підготовка матеріалів: робота над фактологічною сутністю; удосконалення змісту (вилучення повторів, малозрозумілих слів); уніфікація тексту (принцип однакового підходу до скорочень, дат, написання великих і малих літер, аббревіатур, бібліографічного опису тощо), правильність написання географічних назв, імен та прізвищ, точність цитат, цифр, дат тощо. Основні функції покликань і цитування.

Самостійна робота. Презентація власних текстових кейсів та їх самоаналіз.

Консультації. Консультація щодо оформлення цитувань і покликань.

Рекомендовані джерела:

Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ. 2021. https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Abetka_dyrektora_2021_SQE_SURGe.pdf

Академічне письмо та доброчесність : навчально-методичний посібник / автори-укладачі : Ірина Насмінчук, Лариса Громик. Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2024. 256 с. <http://188.190.43.194:7980/jspui/handle/123456789/13387>

Академічне письмо: 20 порад щодо написання академічних текстів та представлення результатів дослідження: [презентація] / Віктор Дроздов; Ізмаїльський державний гуманітарний університет, 2019. 22 слайди. URL: <https://drive.google.com/file/d/1IsLV3ZIXN3d4q0OtEm5st1b2BIARka1h/view>

Аналітична довідка за результатами досліджень практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України / Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики. Київ, 2016. 43 с.

Бережна С. В. Академічна доброчесність в професійній етиці вченого. Освітній дискурс : зб. наук. пр. Київ, 2024. Вип. 50 (7–9). С. 101–105.

Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О., Ліннік О. О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. 2-ге видання, перероб. і доп. Київ. Державна служба якості освіти. 2021. 350 с.

Галян О.В. Г-17 Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність. Видання друге, перероблене і доповнене. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 38 с.

Горошкіна О., Груба Т. Українська наукова мова: теорія і практика : навчально-методичний посібник. Суми : Університетська книга, 2023. 108 с. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736978/1/%D0%93%D1%80%D1%83%D0%B1%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B9.pdf

Дубняк М.В. Проблеми використання GhatGPT у науковій діяльності: роль етичних і правових норм. Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, присвяченої Міжнар. дню інтелектуальної власності (Київ, 26 квіт. 2023 р.). Київ, 2023. С. 64–68. Режим доступу: <http://cpdcipr.kpi.ua/article/view/278520/273209>

Костусяк Н. М. Академічна риторика та письмо : методичні рекомендації. Луцьк : Надстир'я. 2022. 44 с.

Красницька О. В. Основи ораторського мистецтва та риторичної комунікації : практикум / Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняховського, каф. сусп. наук. Київ : Компринт, 2019. 109 с

Кришталь А. О. Актуальні кейси з академічної доброчесності: навчальний посібник. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2023. 75 с.

Мацько О. М. Практична риторика : навч. посібник / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2019. 239 с.

Міжнародні стилі цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй ; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. Електронні текстові дані (1 файл: 278,97 Кбайт). Київ : УБА, 2016. 117 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/18681>

Наумовець А. Г. Ви віч-на-віч з аудиторією – дещо про “технологію” підготовки наукових доповідей, популярних лекцій, дисертаційних промов і конкурсних проектів [Електронний ресурс] / Антон Григорович Наумовець. 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://ifbg.org.ua/~files/books/Naumovec_-_Vy-vich-na-vich-z-audytorieyu.pdf

Путівник з академічної доброчесності для позашкілля. Проект «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» — Academic IQ (<https://academiq.org.ua/>). <https://academiq.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Putivnyk-z-akademichnoyi-dobrochesnosti-dlya-pozashkillya.pdf>

Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>

Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти. навч. посіб. Херсон. ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 80 с.

Семеног, О. М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти. навчальний посібник. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 218с.

Семеног О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник. К.: ВЦ «Академія», 2010. 216с.

Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Пер з англ. 2019. 37 с. https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Fundam.czinnosti-Akad.dobroch_.pdf

Інформаційні ресурси

Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-263 від 20 травня 2020 року «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності». URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/do-pitannya-uniknennya-problem-i-pomilok-upraktikah-zabezpechennya-akademichnoyi-dobrochesnosti>.

Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>

Про Етичний кодекс ученого України. — URL: www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-090415-2-0.pdf.